

Bilanční rozhovor - 3. část

Společnost a politika

1) Častokrát se o české společnosti hovoří jako o „nejateističtější“. Data z výzkumů ovšem ukazují něco jiného: Výrazně převládající odmítání církvi, katolické především, a současně převládající sklon k jakémusi novopohanství, které touží po duchovním životě, ale vůbec nedokáže rozlišovat mezi kvalitní nabídkou a padělkem. Čím jsme podle Vás k téhle situaci přispěli i my, katoličtí křesťané?

Před listopadem – a po něm?

To je otázka pro dlouhou a fundovanou analýzu. Toto paušální označení „ateistická země“ je velice povrchní. Sčítání lidu v r. 2001 sice pro to může nabízet některé podklady, ale je nutno připomenout, že se sčítání konalo v situaci, kdy se pochybovalo o tom, jestli se mají tyto údaje ve sčítání uvádět, nebo se hovořilo o dobrovolnosti těchto údajů. To byla špatná příprava sčítání. A pak byly špatně položeny otázky. Důraz byl položen na příslušnost k té které církvi a ne na otázku věřím – nevěřím. Lidé nemají chuť patřit k nějaké organizaci. Velké církve za sebou mají z minulosti řadu chyb, které jim kazí image. Proto říkají k příslušnosti k církvi „ne“. Když jsme s lidmi, kteří „hlasovali“ „ne“, mluvili a ptali se na jejich ateismus, bránili se a říkali, že nejsou ateisté a říkali, že „nad námi musí něco být“. Čili jakýsi zbytek víry. Většinovou společnost bych spíše označil jako deistickou: ano, Bůh je, ale o nás se nestará a my o něho také ne. To je pravý stav. A pak současný konzumismus, sekularizace, adorace neomezené svobody, neschopnost k oběti, nezodpovědnost.

2) Nemyslíte si, že předkoncilní teologie katolické církve to do značné míry komunistům usnadnila? Nevážili si sami katolíci příliš málo toho, čím je církev Bohu nejpodobnější - totiž právě toho, že může být společenstvím?

Mnohokrát jsem na toto téma přemýšlel a nakonec jsem si to zformuloval tak, že komunismus zviditelnil naše hříchy, hříchy církve. A poněkud lidově řečeno – "namočil nám do nich nos". Nebyli jsme jako církev opravdovým společenstvím? Komunismus to tedy „dotáhl“ k dokonalosti – "nebudete společenstvím vůbec". Neodpovídalo postavení biskupů v církvi jejich skutečné odpovědnosti za církve a důstojnosti, která jim byla svěřena jako nástupcům apoštolů (a jak ji znovu vyzdvihl Druhý vatikánský koncil)? A tak komunismus biskupy jednoduše odstranil. Prosazoval se v katolické církvi klerikální model, ve kterém kněz ve farnosti o všem rozhoduje a ostatní věřící laici jen trpně poslouchají? Pro komunismus nebylo nic tak žádoucího jako důsledně rozdělit kněze a laiky. Kněžím dal souhlas k duchovenské činnosti a laikům jakoukoli aktivitu zakázal. Existovala určitá řevnivost mezi různými řeholními společenstvími? Komunisté zrušili všechny řeholní komunity. Nebyli katolíci dostatečně otevření pro celou společnost, pro celý svět? Komunismus nás důrazně tlačil k tomu, abychom opravdu pracovali jen pro sebe a o nic jiného se nestarali. Byla církev určitým ghettem? Komunismus to jen umocnil a řekl: Dobře, budete ghettem. Zahnal nás do kostelů, do sakristií. A tak, i když se úplně neztotožňuji s těmi, kteří říkají: "Pán Bůh nás komunismem potrestal", přece jen se mi zdá, a nemohu se od toho oprostít, že opravdu jsme se potrestali tím, že jsme nebyli společenstvím. A komunismus to zdůraznil.

3) Oba víme, že se zásadní změny ve způsobu jednání lidí i společenství nedají jen „nadekretovat“, že jde o změnu organickou, která musí vyrůst zevnitř – a tak vyžaduje čas. Myslíte si, že jsme přesto jako katolíci mohli po listopadu 89 v něčem postupovat vůči české společnosti výrazně jinak – a lépe, než jak jsme jednali?

Na tuto otázku je vždy odpověď: samozřejmě. Po bitvě je každý generál a zpětně dovedeme rozeanalyzovat minulé situace. Dnes je vidět především jedno: Příliš jsme přeceňovali projevy sympatií vůči církvi, kterých se nám dostávalo v poslední fázi komunistického režimu. Petici Augustina Navrátila za svobodu církve tehdy například podepsalo více než 600 tisíc lidí. Chápali, že bojujeme za svobodu pro všechny. Bylo tu „téma“, které všechny přirozeně spojovalo. Ale když bylo politické svobody dosaženo, ztratilo se společné téma. Také jsme špatně odhadli početní zastoupení aktivních katolíků ve společnosti. Mysleli jsme si, že jich je daleko víc, než se pak ve skutečnosti ukázalo. A konečně – a na to jsme nebyli připraveni ani my, kteří jsme se angažovali v aktivitách „skryté církve“ – nástup „kapitalismu na český způsob“ nás postavil do role, v níž jsme se nedokázali dobře pohybovat (a do značné míry to neumíme dosud). Současně zvítězilo pojetí „transformace“, o kterém jsme už hovořili: podle marxistického vzoru věřili její hlavní představitelé na primát ekonomické základny. Honba za blahobytem zaujala většinovou společnost a snaha po duchovních hodnotách, které mnozí disidenti měli na mysli, byla odložena. Nepodařilo se najít jiné společné „téma“, které by nás spojovalo.

To vedlo k tomu, že jsme se jako církev čím dál tím více mýjeli s většinou společnosti, která nepřijímala naši nabídku. Přímo ukázkovým příkladem toho bylo zasvěcení českého národa Ježíši Kristu rukama Panny Marie na Velehradě v červenci 1993. My jsme chtěli to nejlepší a nejkrásnější

pro celý náš národ – a vzbudilo to odpor a nepochopení. Václav Klaus dokonce tehdy prohlásil, že si katolická církev u nás osobuje postavení, které jí nepřísluší. Záhy bylo některými tehdy čelnými politiky nastoleno heslo: nesmíme dopustit, aby se církev stala vlivná v oblasti politické nebo ekonomické. A tohle blokovalo naši spolupráci.

Je pravda, že jsme jako celek na potřeby nové doby nebyli dobře připraveni, na svobodu se všemi jejími riziky a velkou odpovědností, na to, že společnost potřebuje především svědectví a službu. Toto znamení doby jsme dost dobře nerozeznali – a hlavně: nebyli jsme schopni účinně podle toho jednat. Byli samozřejmě jednotlivci, kterým se to dařilo, ale ti na změnu postoje většiny společnosti k církvi nestačili.

4) Jak Vám bylo, když Václav Klaus při jedné televizní debatě začátkem 90. let na Vaši metaforu, že kromě transformace ekonomické a transformace institucí je třeba transformace srdcí, chladně opáčil, že žádnou takovou transformaci nezná? Nepředznamenala tato událost docela symbolicky celý následující vývoj naší společnosti?

Ano, přesně tak je to. Já jsem od začátku nové doby vyzýval ke spolupráci s církví na , formaci naší společnosti, k tomu, abychom vnášeli do společnosti duchovní, hodnotové skutečnosti. Myslím, že tohle dobře chápal Václav Havel. Ale většina politiků – a zejména ti vlivní – pro to neměli od začátku žádný smysl. Ale samozřejmě nejen politiků. Výrok Václava Klause to jen veřejně deklaroval a vyjádřil...

5) Kdo podle Vás měl po listopadu 89 vůbec u nás šanci účinně působit proti tomu, aby se celá naše společnost velmi rychle nechala strhnout i na Západě dnes převládajícím trendem konzumního životního stylu?

Obecně řečeno – byli to lidé, kteří i v situaci vnější nesvobody přece byli dostatečně vnitřně svobodní, aby dokázali vzdorovat jak charakterovému zlomení, tak skepsi a cynismu. Kteří si s tím režimem „nezadali“ a současně měli nějakou vlastní pozitivní vizi a program. Tedy především disidenti různého druhu: v Chartě 77, v aktivitách skryté církve, mezi různě „schovanými“ skautskými oddíly nebo ekologickými iniciativami. A možná i někteří z těch, kteří prožili léta v exilu a po roce 1989 se k nám vrátili. Potíž ovšem byla v tom, že mezi těmito lidmi na jedné straně a většinovou československou společností na straně druhé byla veliká propast – ta většina byla ochotná jim i občas zatleskat, ale rozhodně nechtěla žít podobně jako oni, natož pro hodnoty, které hlásali, opravdu něco podstatného učinit.

Myslím, že v tom bylo nejhorší dědictví normalizačního období: ztráta schopnosti u naprosté většiny lidí nasadit se pro něco jiného než pro vlastní „malý sobecký zájem“. V té situaci měla daleko větší šanci na masové přijetí koncepce transformace, s níž přišel Václav Klaus a kterou vyjádřil pět let po Listopadu takhle: „Musím říci, že jsme za krátké pětileté období uspěli v přeměně naší země na svobodnou společnost a tržní ekonomiku.... Nic víc nebylo třeba provést. Někteří lidé však chtějí použít konce komunismu k vytvoření něčeho více než „pouze“ svobodné společnosti. Tito lidé s naší vizí světa nesouhlasí. Nestačí jim, abychom zde měli občany svobodné, chtějí by zde mít i občany lepší. Tváří se, že vědí jak nás polepšit, co je s námi špatného a proč. Jsme jim příliš materialističtí, příliš egoističtí, příliš krátkozrací, příliš do sebe zahleděni. Osvobození člověka od nejrůznějších pout nepovažují za dostačující. Chtějí by transformovat nejen společenské instituce a pravidla jejich fungování, ale i nás samotné.“ Ke skutečné změně naší společnosti by ovšem bylo třeba „transformovat nás samotné“. A to je třeba doposud. Ježíšův recept – *změňte své smýšlení, obraťte se* – je univerzální pro každou dobu a každou nápravu společnosti.

6) Velmi často slychávám, že jsme jako církev nebyli připraveni na úkoly nové doby, například že nám chyběli lidé pro efektivní komunikaci se společností, pro média. Není to spíš jen půl pravdy? Dostali vřady ti, kteří připraveni byli – většinou skrze náročný a odpovědný život v různých aktivitách skryté církve – dostatek důvěry, aby mohli být společností bráni jako skuteční reprezentanti své církve?

Faktem je, že jsme neměli lidi připravené pro různé oblasti veřejného života, rozhodně ne pro tak široké možnosti svobody, která se pak otevřela. Začínalo se s hrstkou lidí v oblasti medií: Vy jste společně s P. Miloslavem Fialou zakládal Redakci náboženského života v Českém rozhlase, P. Pavel Kuneš byl ochoten pomáhat s rozjezdem podobné redakce v České televizi, ale tam už to bylo mnohem komplikovanější. Byli tu lidé jako Petr Příhoda, Jan Sokol, Petr Piťha, Radim Palouš, Dana Němcová, samozřejmě P. Tomáš Halík, P. Václav Malý nebo P. Dominik Duka OP. A jistě další – i mezi tehdejšími politiky. S P. Petrem Kolářem SJ nám přijel pomáhat P. Noël Choux, snažili jsme se několik lidí vyslat na studia do zahraničí. Posléze začali pracovat salesiáni kolem P. Leoše Ryšky a v Brně P. Martin Holík. Časem se z toho „narodilo“ radio Proglas a ještě později pak i TV NOE. Tam myslím, je dnes už řada mladých schopných lidí.

Pro nás, kteří jsme byli pověřeni vedením církve, to byla na začátku 90. let doba velmi překotná, byli jsme neustále zahlceni „operativou“ a stanovení priorit a skutečného strategického plánu bylo někdy

stále odsouváno. Také jsme si nedostatečně uvědomovali, že společnost bere církev příliš klerikálně – prakticky jen jako organizaci tvořenou kněžími. A tudíž že laiky jako případné reprezentanty církve nebere vážně. Myslím tedy, že nešlo ani tak o to, že by tito lidé nedostali ze strany církevních autorit dostatek důvěry, jako malou aktivní podporu jejich kompetence zastupovat (v oblasti jejich odbornosti) církev.

7) Ta předchozí otázka vyvolává i další: Kdo vlastně může být v dnešní mediální době, vyžadující schopnost rychlé, atraktivní a přitom kompetentní komunikace účinným reprezentantem církve vůči společnosti? Neznamená tradiční přístup, kdy za církev je oprávněný mluvit jen biskup nebo v krajním případě kněz, zásadní handicap pro opravdu funkční komunikaci se společností?

Tady je třeba rozlišovat. Oficiální stanoviska církve, zvláště ve věci církevního učení, je oprávněný tlumočit biskup, případně s jeho pověřením tiskový mluvčí. To myslím není nic, co by nemělo obdobu i v jiných institucích veřejného života – ať už se jedná o instituce vědecké, kulturní, společenské či politické. Pak je tu rovina vyjádření – zpravidla k některé speciální oblasti života církve či společnosti, která sice nejsou oficiální, ale je třeba brát je vážně, protože za nimi stojí kompetentní autoři nebo skupiny. Tuto úlohu třeba výborně plní P. Tomáš Halík, P. Aleš Opatrný i někteří další kněží včetně těch polských, ale také někteří laici. Kupříkladu prof. Lubomír Mlčoch, který je u nás jistě velmi kompetentním zprostředkovatelem sociálního učení církve, nebo paní doktorka Dagmar Pohunková a docent Petr Hach pro oblast lékařské etiky. Ještě když jsem byl předsedou rady pro média při ČBK, tak jsem usiloval o to, aby při tiskovém středisku ČBK existoval tým odborníků na důležité oblasti života, s nimiž by mohla tisková mluvčí dávat dohromady kvalitní stanoviska k aktuálním záležitostem. Myslím, že tohle je do budoucna nezbytné. Za církev mluví jistě i Katolický týdeník včetně přílohy Perspektivy nebo Teologické texty, kde se čtenáři mohou setkat s řadou kvalitních autorů. A pak je tu konečně rovina „veřejného mínění v církvi“. A tady bych si přál, kdyby prostí věřící reagovali v různých rubrikách novin daleko častěji a současně na patřičné úrovni. Právě v novinách nebo i internetových debatách se ale ukazuje, že nejsme tolik připraveni pro dialog. Různé projevy věřících vypadají někdy velice tristně ...

8) Opakovaně poukazujete na to, že naše společnost ztratila smysl pro právo. Jak jej ale má znovu získat?

To je hlubší záležitost. Od začátku nové doby mluvím znovu a znovu o tom, že v oblasti společensko-politické nebyla shoda – ne naší vinou – o spolupráci na „lččení“ ran komunismu. Už jsme o tom mluvili... Dnes se ve společnosti sklízí plody a začíná se cítit nutnost a potřeba duchovních hodnot. Myslím, že základem je znovu spojit právo se spravedlností a tím i s etikou. Právo není jen to, co je psáno v nepřehledných knihách zákonů, ale to, co má sloužit mravnému a spravedlivému životu. Pokud se tohle nestane základem právního smýšlení, nehneme se dál a budou se nám jen různí chytráci s právníckými tituly a jimi hájení podvodníci dále vysmívat. Myslím, že se začíná otevírat prostor pro takové chápání práva, jak ukazoval nedávno zesnulý špičkový ústavní právník Vojtěch Cepl. Z této změny by mohly vyrůst programy na universitách, v politických stranách, v ostatních institucích občanské společnosti. Je pro to vhodný okamžik.

9) Jako jeden z prvních představitelů naší církve jste se aktivně přihlásil ke konceptu občanské společnosti a k začlenění církve jako její důležité součásti. Co Vás k tomu vedlo?

Především vím dobře, že k demokracii patří nutně občanská společnost jako platforma k tomu, aby se mohli vyjádřit i lidé, kteří nejsou organizováni v nějaké straně a nemají politický mandát z voleb. Ale patří do společnosti a chtějí ji ovlivňovat a spoluutvářet. A do této sféry patří i církev, která chce přinášet hodnoty, duchovní hodnoty, ale ne přes politické strany. Vadilo mi, že polistopadové politické uskupení nepřijímalo církev jako partnera ke spoluformování duchovní atmosféry společnosti. Doplatili jsme na to všichni – nejen my, katolíci. To, že dnes naprostá většina mladých lidí více méně vytěšňuje politiku a vůbec starost o veřejné záležitosti ze svého života, má kořen právě tady. Občanská společnost je nezbytná k tomu, aby se z člověka stal zodpovědný, dospělý občan. Život v církvi by k tomu měl napomáhat – protož jeho cílem je vychovávat zodpovědné, dospělé křesťany.

10) Když Jan Švejnar odpovídal před volbou prezidenta, co by on hlavně očekával od církve, naprosto překvapivě pro nás (a pochopitelně s ohledem na svou americkou zkušenost) uvedl, že hlavně od nich očekává přínos pro oblast vzdělání a kultury. Čím podle vás bychom mohli jako katolíci křesťané skutečně přispět vzdělání české společnosti? A čím kultuře?

Církev chce spolupracovat v oblasti vzdělání nejen tím, že buduje církevní školy, ale hlavně celkovým přístupem a koncepcí vzdělání. Pro ni není vzdělání pouze vědomosti, ale vědění spojené do celku, do systému, jak to naši dávní předkové chápali: intelligence znamená „intus legere“, znát především smysl věcí a skutečností, budovat vědění ve spojení s pravdou. Pravda spojená s dobrem, s hodnotami – tedy kultivace srdce. Pravda a dobro i krása jsou sestry. Středověké university znamenali nejen universální vědění, ale byla to „universitas magistrorum et scholarum“, bylo společenství v hledání pravdy a krásy.

Obnovením důvěry, že má smysl hledat pravdu a krásu a dávat jim zaznít v našem světě – v tom vidím hlavní úkol křesťanů v oblasti vzdělání a kultury.

11) O dosud nevyřešené záležitosti nápravy křivd – včetně majetkových – způsobených církvím (a katolické zvlášť) komunistickou diktaturou spolu s různými přestávkami hovoříme od roku 1993. A ty naše hovory mají jeden konstantní prvek: Vy jste, na rozdíl ode mne, pořád důvěřoval aktuální politické reprezentaci – jedno, zda její dominantní složkou je ODS nebo ČSSD – že bude mít zájem nějak spravedlivě tuto záležitost vyřešit. Z čeho pramenila tato Vaše víra?

Vždycky jsem byl ochoten věřit v to dobré v člověku, jak říkají Italové „vedere il positivo“. Domníval jsem se, že není možné, aby ti lidé byli v zásadě špatní a neužívali svého rozumu, protože neřešení mnoha věcí bylo rozumně viděno i v neprospěch společnosti, nejen církve. Dnes vím, že se politici nechávali vést spíše sobectvím osobním nebo stranickým. Současná politická situace a dnešní stav společnosti, otázky práva a spravedlnosti, čestnosti a poctivosti, mi dává více pochopit, že bylo těžké při takovýchto hodnotách, resp. „nehodnotách“ něčeho více dosáhnout. Největším příkladem je tu nedávná parlamentní komise zkoumající vládou předložený poslední návrh na majetkové vyrovnání. Přestože se zjistilo, že církve žádali minimum, byl návrh ke škodě společnosti i měst a obcí odmítnut. V takové situaci společnosti se dalo za poslední období těžko něco více dosáhnout ...

12) Církev – pokud má být skutečně znamením Boží přítomnosti ve světě – nemůže rezignovat na svoje prorocké poslání, které má i kritickou funkci vůči politické moci. Nechovala se naše církev z tohoto hlediska v posledních 20 letech přece jen příliš „diplomaticky“ nebo až bázlivě? Pozvedala skutečně svůj hlas, když šlo o evidentní nešvary jako například nezaměstnanost, korupce, nedůstojné podmínky v práci včetně klasického vykořisťování?

Mám-li se já vyjádřit „diplomaticky“, pak musím uznat, že obecně řečeno byli jsme jako biskupové spíše příliš „tolerantní“, možná, že jsme o tyto sociální věci málo dbali. Myslím, že to mělo i důležitý „systémový pozadí“. Záležitosti, které se týkají celé republiky, a zvláště ty, které přesahují do oblasti politiky, se mají řešit na rovině ČBK. Ale tady nám chyběl účinný vnitřní mechanismus, jak se k takovým stanoviskům včas a na patřičné úrovni dobírat. Je tu sice *Justitia et pax*, ale ta nebyla dosti energická, aby to dělala. Je pravda, že někteří z nás – zejména třeba Václav Malý – jsme občas svůj hlas pozvedli: Václav Malý se vyslovoval k nešvarům v oblasti sociální, já pak k oblasti politiky a práva. Dokonce pod patronací ČBK vyšel dokument *Pokoj a dobro* k sociálním otázkám, jehož autorem byl tým pod vedením prof. Lubomíra Mlčocha, a který v zahraničí vzbudil značnou pozornost. Doma se jím sice někteří politici zabývali, ale media, kromě kdysi Svobodné Evropy, ho nechávala stranou. Je pravda, že se ve větší míře nám českou společnost zatím oslovit nepodařilo.

13) Může být vůbec církev skutečným kompetentním kritikem státu, když stát platí její duchovní?

Nejprve musím upřesnit: Přísně vzato stát neplatí naše duchovní, ale pouze přerozděluje to, co získává z našeho majetku, který neprávem držel a dosud v duchu komunistické minulosti drží. To jasně prokázala loňská ekonomická studie VŠE o tom, kolik stát získal z majetku církve od roku 1948. Rozhodně ale nesmíme chápat almužnu ze strany státu jako úplatek za to, abychom mlčeli. To by bylo opravdu velmi špatné. Na druhé straně jistě je třeba směřovat k tomu, aby bylo průhledně jasné, že si svoje lidi – tedy zaměstnance církve – platíme ze svého.

14) Docela nedávno Jan Sokol ukázal, že důvěra ve svobodu je založená na předpokladu – vysloveném samotným Tomášem Akvinským – že „dobré se samo šíří víc než zlé“. Není právě na nás, křesťanech, abychom byli těmi, kteří tento předpoklad dokáží brát vážně?

Ano, sv. Tomáš říkal, že dobro je „diffusivum sui“, že se samo šíří, že je nakažlivé. Tohle platí o žitém křesťanství, totiž o svědectví, které lidé vidí... Ve skutečích apoštolů čteme, že při pohledu na jejich život ostatní říkali: „Hleďte, jak se milují“ - a chtěli se k nim připojit...“ Papež Benedikt ve své poslední encyklice *Láska v pravdě* říká: *Pravdu ani lásku, kterou pravda odkrývá, nelze vyrobit: lze je jedině přijmout. Jejich posledním zdrojem není ani nemůže být člověk, ale jen Bůh, který je Pravda a Láska. Tento princip je velmi důležitý pro společnost i pro rozvoj, protože ani pravda, ani láska se nemohou stát pouhými lidskými produkty. Samo povolání k rozvoji lidských osob i národů se nezakládá na pouhém lidském rozhodnutí, ale je vepsáno do plánu, který nás předchází a který pro nás všechny představuje povinnost, jež má být svobodně přijata. To, co nás předchází a co nás utváří – subsistující Láska a Pravda – nám ukazuje, co je dobro a v čem spočívá naše štěstí.*

15) Ve svém posledním projevu v souvislosti s 20. výročí listopadu vyjádřil Václav Havel svou vizi české společnosti roku 2029, v níž „duchovní život, vědecké bádání, zbožnost, kultura a vzdělanost nebudou už jen nějakou nadstavbou, jak jsou chápány dnes, ale budou vnímány jako výraz bytostné potřeby člověka.“ Nevyjadřuje tím představu, která by měla být právě nám, křesťanům, blízká?

Jistě, souhlasím, je to pro nás inspirace. Ostatně – není to u Václava Havla poprvé.

16) Byl nějaký politik, na jehož slovo jste se mohli opravdu spolehnout?

Ano, byl to Josef Lux, který měl nedávno 10. výročí úmrtí ...

Osobní život

17) Co pro Vás osobně znamenal 2. vatikánský koncil?

Druhý vatikánský koncil jsme za komunismu sledovali přes cizí media. Měli jsme za sebou určité zkušenosti se životem ve společenství mladých lidí, kteří se scházeli tajně, protože komunismus taková společenství přísně pronásledoval. Proto se nám zdálo, že akcent koncilu na církve jako společenství je něco, po čem jsme toužili a snažili se tajně uskutečňovat. A slovo o Písmu – to bylo něco, z čeho jsme žili, protože jsme často nemohli mít kněze ve svém středu a slavit eucharistii. Písmo bylo stále v našich rukou. Zkrátka koncil odpovídal na to, co jsme cítili a s čím jsme měli přímou zkušenost. Takže to byla pro nás obrovská radost.

18) Jak ovlivnilo Váš život setkání s hnutím fokoláre?

Mé setkání s hnutím fokoláre ovlivnilo můj život v několika směrech. Především onen akcent na Slovo Boží a konkrétní život z evangelia. To se mi zdálo velmi shodné s tím, co život církve právě v komunismu potřeboval. Akcent na svědectví života, žít evangelium – to ani komunistická policie nemohla dost dobře pronásledovat. Fokoláre nemělo nějaké zvláštní struktury. My jsme se v komunismu, i když to bylo nebezpečné, protože zakázané, sdružovali, vytvářeli společenství. A základní důraz spirituality na jednotu ve vzájemné lásce, to nám bylo blízké a to bylo něco, co naše společenství potřebovala – duši. V zahraničí jsem pak viděl, že tento způsob života je nejučinnější cesta evangelizace, která přináší velké plody.

19) Jak se vůbec vyrovnáváte s utrpením, které na každého citlivého člověka dennodenně útočí v tolika podobách?

To byl pro mě jeden velký dar spirituality fokoláre, který jsem dostal zvláště pro situaci, jako bylo v mém životě období umývače oken, když mi komunisti vzali souhlas. Zakladatelka hnutí fokoláre Chiara Lubichová viděla v kříži největší zjevení Boží lásky. Kristus na kříži miluje Otce, jehož vůli důsledně celý život plnil. A v této lásce pokračuje i nyní na kříži, ačkoliv se může zdát, že ho Otec v té bídě nechává a nezasáhne. Miluje dál. Jeho láska není „něco za něco“. Chiara Lubichová si všimla, že v 53. kapitole proroka Izaiáše se říká, že Ježíš na sebe vzal i naše bolesti až do konce světa. Takže mé bolesti, které mě i dnes potkávají, jsou pro mě spojnicí s Ježíšem ukřižovaným. V této víře se může toto negativum lidského života stát pozitivem a stavebními kameny mého života. A to jsem se v praxi snažil uskutečňovat, s tím jsem udělal hlubokou zkušenost. Touto „alchymí“ se pak mění má bolest a utrpení ...

20) Uvědomujete si, že je někdy až propastný rozdíl mezi Vaším „mediálním obrazem“ a tím, jaký skutečně jste? A kde jsou ty hlavní rozdíly mezi mediální fikcí a realitou?

Mezi mediálním obrazem člověka a jeho skutečným životem je nutně podstatný rozdíl, zejména pokud je ten obraz tvořen médii často jen povrchně pracujícími, jako je to mnohdy u nás. A stále znovu pak pozoruji jednu bolestnou věc, že lidé neumějí logicky přemýšlet. Navíc pak jsem určitými vnějšími formami povinen svému úřadu a titulu. Lidé si možná myslí, že si hraji na nějakého hierarchu, který se v tom vyžívá a který je tak trochu „z jiné planety“. Já se o tom nepřímou přesvědčuji při osobním kontaktu s lidmi, kteří jsou pak často překvapeni jako ten starosta jednoho města na Kladensku, který mi po půlhodině vzájemného rozhovoru řekl: „...a Vy jste docela normální“. Ano, myslím si, že jsem „docela normální“.

Upřímně řečeno, já se o svůj mediální obraz nijak zvlášť nestarám. Na to jsem člověk příliš málo „diplomatický“. Nejsem politik, abych musel mít své „imagemakery“ a s jejich pomocí usiloval o hlasy voličů. Jsem svědek Ježíše Krista – pro nás ukřižovaného a vzkříšeného. Samozřejmě, že mě mrzí, když si občas o sobě přečtu nebo slyším něco, co mi přijde nespravedlivé. Lidé zvnějšku do srdce člověka nevidí a tak snadno ublíží, když posuzují. Sám z toho pro sebe vyvozuji, abych bez osobní zkušenosti s člověkem byl v odsudcích velmi zdrženlivý.

21) V souvislosti se svým jmenováním kardinálem jste častokrát připomínal úryvek z I. listu Petrova „Pokořte se pod mocnou ruku Boží, aby vás povýšil v ustanovený čas“, neboť právě tentýž úryvek Vám utkvěl v den, kdy se v roce 1948 pro Vás zavřela možnost dalšího studia. Nemusel jste ovšem nakonec v těch posledních 20 letech mnohokrát opět zažívat „čas ponížení“?

Ten připomínaný citát Písma, který jsem v jednu květnovou neděli po velmi úspěšné maturitě v r. 1952 při bohoslužbě na jihočeském Lomečku slyšel a který se stal mým sloganem pro ta léta, se v určité úsměvné podobě při kardinálském jmenování v Římě v aule Pavla VI. naplnil. Byl totiž při té slavnosti čten jako liturgický úryvek z Písma. To se pak pro mne stalo pro mne stalo další hlubokou zkušeností s Písmem. Ty zkušenosti zůstávají, protože Bůh je věrný.

Ano, je pravda, že jsem si mnohdy – jak před rokem 1989, tak po něm – připadal nepochopený a ve svém úsilí často osamělý. V tom smyslu to bylo „ponížení“. Ale vím, že každé ponížení je u Boha spojeno s „povýšením“. Jakým? To si člověk nevybírá. Ale je jisté, že „těm, kteří milují Boha, vše prospívá k dobrému.“ (Řím 8,28) To je má víra, v tom duchu přijímám všechny události svého života, nakonec i nyní očekávanou změnu ...

22) Pokuste se stručně shrnout zkušenost svého života jako poselství pro každého, kdo je ochotný Vám, naslouchat.

Základní zkušeností mého života je má víra, která byla pro mne vždy velkou oporou a silou. Ona mě nesla a chránila ve všech i těch nejtěžších okolnostech mého života: Bůh blízký, jehož slovo jsem poznával jako živé, účinné a útěšné, a proto jsem ho bral jako orientaci na svých životních cestách. Všem negativnímu a bolestnému jsem dával jméno *Ježíše ukřižovaného a opuštěného*, o kterém jsem věděl, že je za tím vším skryt. Vyplácel se mi základní vztah lásky ke druhým, v nichž jsem se snažil vidět především to pozitivní. Láska a pokora druhých mě otevírala a získávala, zatímco nespravedlnost a bezpráví mě vyprovokovávaly k rozhodnému a pevnému postupu. Nedivím se Kristu, že často farizeje tvrdě odmítal a že násilím vyhnal kupce z chrámu v Jeruzalémě. A hodnocení svého života a své činnosti nechávám v ruce Boží podle Ježíšova slova „... když jste vše vykonali, řekněte: neužiteční služebníci jsme, co jsme měli vykonat, to jsme vykonali....“